

Tiểu sử và tác phẩm của nhà văn Trần Quang Nghiệp

CAO THỊ XUÂN MỸ*

1. Con đường đến với nhà văn

Trong quá trình tìm kiếm tư liệu trên các báo quốc ngữ đầu thế kỷ XX, khi đọc đến Công Luận báo tôi thật sự ngạc nhiên và bị cuốn hút bởi các tác phẩm của nhà văn Trần Quang Nghiệp. Lối văn súc tích, mới mẻ cùng những ý tưởng độc đáo trong các đoạn thiên tiểu thuyết, các tiểu thuyết đăng nhiều kỳ trên báo làm tôi như “nhật được vàng” – thứ “vàng y” của Nam bộ – một minh chứng cho vai trò của văn học Nam bộ trong quá trình hiện đại hóa tiểu thuyết Việt Nam. Bấy giờ Trần Quang Nghiệp đã có một vị trí trong làng văn, làng báo Sài Gòn, giới thiệu về ông, Công Luận báo viết: “...Trần Quang Nghiệp là người đã viết nhiều đoạn thiên tiểu thuyết thật hay cho Đông Pháp thời báo, Thần Chung và gần đây cho Công luận.”(CLB, số 2128, ngày 28/7/1931). Nhưng Trần Quang Nghiệp là ai? Từ đó tôi đã cố công tìm tiểu sử của tác giả như tra cứu với các nhà nghiên cứu lão thành Bằng Giang, Bùi Đức Tịnh, Hoài Anh, Sơn Nam; đọc các tư liệu nghiên cứu về các nhà văn Nam bộ... Nhưng cũng như phần lớn các nhà văn của thời khởi phát văn học quốc ngữ ở Nam bộ, người ta chỉ biết tên mà không biết được tiểu sử tác giả.

Sau đó tôi đã giới thiệu một số tác phẩm của nhà văn trong “Truyện dài đầu tiên và tuyển tập truyện ngắn Nam bộ cuối thế kỷ XIX – đầu thế kỷ XX” (Nxb Văn nghệ, Hội Nghiên cứu và giảng dạy Văn học Tp.HCM, 1998); tạp chí Viện Khoa học xã hội Tp.HCM năm 1998; “Văn xuôi Nam bộ đầu thế kỷ XX” tập 2 (NXB Văn Nghệ, 2000); “Văn học Việt Nam thế kỷ XX, Nxb Văn học, 2002).

Đến năm 2004, cuốn “Tiểu thuyết Nam bộ cuối thế kỷ XIX đầu thế kỷ XX” (NXB ĐHQG Tp HCM) một công trình nghiên cứu công phu do Nguyễn Kim Anh – cán bộ nghiên cứu của Viện Khoa học Xã hội Tp.HCM - chủ biên, ra đời đã đóng góp thêm nhiều ý kiến nhận xét tinh tế về các đoạn thiên tiểu thuyết - đã được biết - của Trần Quang Nghiệp. Song vẫn “chưa tìm được một tư liệu nào nói về cuộc đời” (tr.710) nhà văn.

* Tiến sĩ, Trường Đại học Sư phạm TP.HCM.

Không ngờ, lời giới thiệu trong cuốn “Văn xuôi Nam bộ nửa đầu thế kỷ XX” đã giúp chúng tôi gặp được cô giáo Trần Thị Ngoạn (*) – con gái nhà văn, người con duy nhất còn sống và làm việc ở Việt Nam. Cô Ngoạn đã nhiệt tình cung cấp cho chúng tôi nhiều tư liệu về cuộc đời của nhà văn.

2. Những nét chính tiểu sử Trần Quang Nghiệp (1907-1983)

Trần Quang Nghiệp sinh năm 1907 tại xã Bình Cách, làng Bình Thạnh, huyện Chợ Gạo, tỉnh Mỹ Tho. Ông là con trai thứ tư cụ Trần Quang Xuân (còn gọi là Phú Xuân hay Phú Cẩm) một điển chủ tân học ở Mỹ Tho và bà Dương Thị Quý. Gia đình có 6 anh chị em.

Tuổi thiếu niên, ông học tại trường Trung học Pháp tại trường Nguyễn Đình Chiểu (Mỹ Tho). Sau đó, lên Sài Gòn học, và dự định sẽ ra Hà Nội tiếp tục học thêm. Thời gian này (khoảng cuối năm 1927) ông bắt đầu viết truyện, viết thật nhanh, thật nhiều và cũng thật hay lần lượt cho đăng trên báo Thần Chung, Đông Pháp thời báo, Trung Lập, Công Luận báo. Với phong cách độc đáo và lối hành văn mới mẻ, truyện của ông thu hút rất nhiều độc giả, các nhà in nhanh chóng cho in thành sách kèm các mẫu quảng cáo để phổ biến rộng rãi hơn. Từ đó, “cậu Năm nhà văn” trở thành tên gọi thân mật của ông.

Thế rồi, sự cố người anh trai đang du học tại Paris lâm bệnh và qua đời khiến ước mơ được ra Hà Nội học của ông tan vỡ! Trách nhiệm của người con trai lớn buộc ông phải về quê xây dựng gia đình và phụ quản lý ruộng đất cùng cha mẹ. Từ đó, ông không viết truyện nữa. Cũng như nhiều nhà văn khác ở Nam bộ, Trần Quang Nghiệp không xem sáng tác là cái nghiệp của cả đời mình, cái thời trẻ trung lãng mạn đã đi qua, ông bước vào những lĩnh vực mới “bỏ quên” sự nghiệp văn chương của một thời! Cuối những năm 30 của thế kỷ XX, Trần Quang Nghiệp khởi đầu niềm đam mê thứ hai trong đời: thể thao.

Năm 1932, ông lập gia đình cùng bà Nguyễn Thị Nhân – con ông Nguyễn Đăng Khoa (ở Phú Đức - Mỹ Tho) và sống hạnh phúc đến đầu bạc răng long. Họ có 5 người con đều rất thành đạt trên đường học vấn.

Năm 1945, nhà cửa ở Mỹ Tho bị tàn phá bởi chiến tranh, gia đình ông lên định cư tại Sài Gòn. Năm 1947 ông mua 1000m² đất ở đường Frères Guillerault (nay là Tôn Thất Tùng - Quận 1) xây nhà ở và sau đó xây dựng trên đất nhà một Câu lạc bộ Bóng bàn mang tên “Nam Việt”. Đây là Câu lạc bộ thể thao rộng lớn đầu tiên của người Việt ở đất Sài Gòn, đồng thời là điểm giao lưu của các cây vợt danh tiếng Nam

* Bà Trần Thị Ngoạn - con gái nhà văn Trần Quang Nghiệp - Cử nhân Văn khoa Saigon, làm thơ với bút danh Nguyễn Hoàn Ngọc. Dạy Văn giỏi cấp Thành phố, từng dạy các trường Nữ trung học Lê Văn Duyệt, Gia Định; trường PTHH Võ Thị Sáu; trường Trung học Sư phạm Tp.HCM và trường Dân chính I.

– Bắc như Mai Văn Hòa, Mai Văn Chất, Trần Văn Đức, Trần Văn Liễu, Nguyễn Kim Hằng, Trần Văn Sáng - ở Sài Gòn; Nguyễn Lan Hợp, Nguyễn Đức Thuận, Phó Quốc Huy – ở Hà Nội. Nhiều cây vọt từ “lò” Nam Việt đã đem lại vẻ vang cho tên tuổi Việt Nam. Là một thành viên của Tổng cục Bóng bàn miền Nam, Trần Quang Nghiệp nhiều lần cùng các đoàn bóng bàn đi thi đấu nhiều nước trên thế giới, được xem là một trong “những người đã góp nhiều công lao trong việc tạo cho nền bóng bàn Việt Nam một địa vị quốc tế rục rờ”, “một nhân viên kỳ cựu, *cáo già* của giới bóng bàn. Thân phụ của 2 chiếc vợt quán quân: Trần Quang Nhụy, Trần Thị Kim Ngôn” (**). Đây là giai đoạn mà niềm đam mê thứ hai của ông phát triển mãnh liệt, “thầy Năm bóng bàn Nam Việt” lại là tên gọi thân mật của ông thời kỳ này.

Tất nhiên, văn chương vẫn chảy trong mạch ngầm, nên những năm 60 khi được mời, ông đã nhận lời hợp tác với hãng phim trong việc viết phụ đề Việt ngữ cho nhiều phim nước ngoài và dịch lời thoại rồi sắp xếp cho các âm tiếng Việt trùng khớp với miệng của diễn viên trong các phim ngoại quốc khi lồng tiếng.

Năm 1983, Trần Quang Nghiệp qua đời tại thành phố Hồ Chí Minh, trong niềm thương tiếc “thầy Năm bóng bàn” lẫn “cậu Năm nhà văn”!

3. Tác phẩm

Đã xuất bản - hiện còn trên danh mục :

1. *Ai đành phụ nghĩa*. Đoàn thiên tiểu thuyết. Khởi đăng trên Đông Pháp thời báo từ số 683 (ngày 16/2/1928) đến số 684 (ngày 18/2/1928).
2. *Tử phận thuyên duyên*. Đoàn thiên tiểu thuyết. Khởi đăng trên Đông Pháp thời báo từ số 706 (ngày 12/4/1928) đến số 709 (ngày 18/4/1928).
3. *Nông nổi vì đâu?*. Đoàn thiên tiểu thuyết. Khởi đăng trên Đông Pháp thời báo từ số 719 (ngày 12/5/1928) đến số 720 (ngày 15/5/1928).
4. *Tám hình gai*. Đoàn thiên tiểu thuyết. Khởi đăng trên Đông Pháp thời báo từ số 721 (ngày 19/5/1928) đến số 725 (ngày 31/5/1928).
5. *Đi coi hát mất vợ*. Đoàn thiên tiểu thuyết. Khởi đăng trên Đông Pháp thời báo từ số 726 (ngày 2/6/1928).
6. *Chọn đá thử vàng*. Đoàn thiên tiểu thuyết. Khởi đăng trên Đông Pháp thời báo từ số 730 (ngày 12/6/1928) đến số 738 (ngày 30/6/1928).

*** Trích “Bóng bàn Việt Nam với luật quốc tế” – Đinh Văn Ngọc và Nguyễn Ang Ca biên soạn, SG, 1961.

7. *Giọt lệ hồng nhan*. Tiểu thuyết. Khởi đăng trên Đông Pháp thời báo từ số 683 (ngày 16/2/1928) đến số 684 (ngày 18/2/1928). Nxb Đức Lưu Phương, Saigon, 1931.
8. *Chẳng đi đâu mất*. Đoạn thiên tiểu thuyết. Khởi đăng trên Đông Pháp thời báo từ số 770 (ngày 18/9/1928).
9. *Giờ ly biệt*. Ái tình tiểu thuyết. Đăng trên Trung Lập báo, 1930.
10. *Chuyến xe trưa*. Tập đoạn thiên tiểu thuyết. Nxb Đức Lưu Phương, Saigon, 1931.
11. *Hai bó giấy*. Tập đoạn thiên tiểu thuyết. Nxb Đức Lưu Phương, Saigon, 1931.
12. *Lửa tình*. Tiểu thuyết. Nxb Đức Lưu Phương, Saigon, 1931.
13. *Lỗi trước đã nhiên*. Đoạn thiên tiểu thuyết. Công Luận báo số 2097 (ngày 20/6/1931).
14. *Trái bom ai để giữa đường*. Đoạn thiên tiểu thuyết. Công Luận báo số 2109 (ngày 4/7/1931).
15. *Trên lâm dưới lỗi*. Đoạn thiên tiểu thuyết. Công Luận báo số 2120 (ngày 18/7/1931).
16. *Gặp người bạn cũ*. Đoạn thiên tiểu thuyết. Công Luận báo số 2132 (ngày 1/8/1931).
17. *Hai nhà văn sĩ*. Đoạn thiên tiểu thuyết. Công Luận báo số 2149 (ngày 22/8/1931).
18. *Giọt máu anh hùng*. Tiểu thuyết. Khởi đăng trên Công Luận báo từ số 2132 (ngày 1/8/1931) đến số 2184 (ngày 3/11/1931).
19. *Cù lao Thanh thủy*. Tiểu thuyết. Khởi đăng trên Công Luận báo từ số 2185 (ngày 5/11/1931) đến số 2252 (1932).
20. *Biển cả thuyền con*. Tiểu thuyết. Nxb Đức Lưu Phương, Saigon, 1932.
21. *Người thương của tôi*. Tiểu thuyết. Nxb Nguyễn Khắc, Saigon, 1932.
22. *Trên đường thiên lý*. Tiểu thuyết. Nxb Đức Lưu Phương, Saigon, 1932.

Trần Quang Nghiệp nổi trội nhờ các đoạn thiên tiểu thuyết. Ông tập trung vào vấn đề đạo đức, nhân cách con người trong xã hội buổi giao thời nhố nhăng, “rất giỏi nắm bắt những chi tiết có giá trị, rất giỏi nhìn ra những mâu thuẫn, khiếm khuyết, bất toàn ở trái tim và trí óc của mỗi con người” (***). Bằng cái nhìn tinh tế và với ngòi bút sắc sảo, chuyên tận dụng nghệ thuật tu từ, truyện của ông luôn như một màn kịch ngắn đầy súc tích, các chi tiết của truyện đều tập trung

*** Tiểu thuyết Nam bộ cuối thế kỷ XIX đầu thế kỷ XX, tr.711.

cho một cái kết bất ngờ, độc đáo nên rất hồi hộp, hấp dẫn, để cuối cùng “cười ra nước mắt”!!! Nếu Nguyễn Công Hoan cho độc giả cái nhìn về “xã hội ba đào ký” ở Bắc kỳ thì cùng thời Trần Quang Nghiệp mang lại cho độc giả cái nhìn về “xã hội ba đào ký” ở Nam kỳ. Cả hai đều sắc sảo, tinh tế không thua kém nhau. Có khác chăng là tính cách của mỗi miền tạo nên nét ứng xử khác nhau của các nhân vật trong truyện và ngòi bút của Nguyễn Công Hoan thiên về châm biếm còn Trần Quang Nghiệp thiên về đạo đức. Truyện của ông không chua chát, cay nghiệt mà có chút gì đó như “bài học cảnh giác” cho mọi người trước những cám dỗ, nhố nhăng của xã hội đương thời. Có thể nói Trần Quang Nghiệp là nhà văn nắm rất vững kỹ thuật viết đoạn thiên tiểu thuyết hiện đại lúc bấy giờ ở Nam bộ.

Tiểu thuyết trường thiên của ông đề tài phong phú, đề cập đến nhiều vấn đề xã hội dưới cái nhìn có nhiều nét mới lạ hơn so với các nhà văn đương thời. Đặc biệt “tôi” đã trở thành nhân vật chính của tác phẩm làm cho câu chuyện trở nên gần gũi, nhẹ nhàng mà vẫn cuốn hút được người đọc. Nếu *Lửa tình* thể hiện nhiều triết lý mới mẻ về nghệ thuật qua những nhân vật sống hết mình vì nghệ thuật, thì *Trên đường thiên lý* là câu chuyện tình lãng mạn của một người dám yêu chân thật một người đàn bà đã một lần lỡ bước trong tình yêu! “Biển cả” quanh chiếc “thuyền con” – Phan Đình Phùng - là những “tán trò đời” đã và đang diễn ra tại Nam kỳ lục tỉnh với đủ “hỉ, nộ, ái, ố”. Nhiều tình tiết của truyện bấy giờ đọc lại vẫn còn nóng bỏng chất hiện thực của nó!

Nhìn lại thế kỷ XX, không thể không công nhận là Trần Quang Nghiệp đã đóng góp rất nhiều cho sự phát triển của văn học cũng như cho nền thể thao Nam bộ nói riêng và Việt Nam nói chung - dù suốt cả cuộc đời người luôn sống trầm lặng, ung dung!

TƯ LIỆU THAM KHẢO

- [1]. *Công luận báo* (năm 1927 – 1932).
- [2]. Nguyễn Thị Kim Anh (Chủ biên, 2004), *Tiểu thuyết Nam bộ cuối thế kỉ XIX đầu thế kỉ XX*, NXB ĐHQG Tp.HCM.
- [3]. Đinh Văn Ngọc, Nguyễn Ang Ca (1961), *Bóng bìn Việt Nam với luật quốc tế*, Sài Gòn.

SUMMARY

This writing introduces the biography of Tran Quang Nghiep and a list of his works. He was a famous writer in the South (of VietNam) in the early years of 20th century. His writings have contributed to clarify the early era of southern Vietnamese literature and received a lot of interest from researchers in the field of literature.